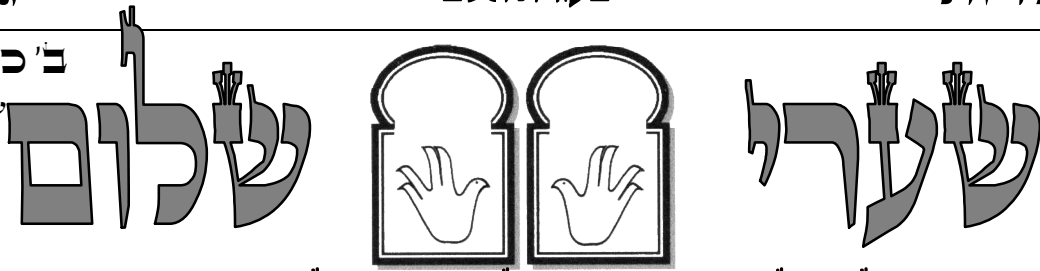

ב' כסלו תשס"ט
שנה תשיעית לערך

עלון שבועי לעילוי זעבמת שלום טוויל הכהן בן בתיה ז"ל

על הפרשה

"ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה'" [בראשית כה, כב]

תמו ימי עקרותה הארוכים של רבקה אמנו ע"ה, והנה תאומים בבטנה. רבקה אמנו לא מודעת לאשר מתחולל בתוך בטנה, אך סובלת היא בהחלט מאשר מתחולל שם. רבקה אמנו תמחה על הדבר ומחליטה לשאול בעצת ה' אשר בפי נביאיו. ברצונה להתעכב על הביטוי "למה זה אנכי". המשפט נראה קטוע ולא מספיק ברור ויש לעמוד בס"ד על הבנתו.

נפתח בדברי רש"י המבארים את מהות הרציצה: "רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת עוברת על פתחי אילים עשו מפרכס לצאת. דבר אחר, מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות".

וכעת נעבור למספר ביאורים של הביטוי "למה זה אנכי". רש"י הרגיש בקטיעה שבדברי רבקה, ואשר על כן המשיך את משפטה והשלימו: "למה זה אנכי - מתאוה ומתפללת על הריון". האבן עזרא פירש: "והיא שאלה לנשים שילדו אם ארע להם ככה, ותאמרנה לא. וטעם ותאמר אם כן הדבר והמנהג, למה זה אנכי בהריון משונה". שניהם היו צריכים להשלים את הכתוב בתורה ע"י ביאורם.

הרמב"ן הזכיר את דברי שניהם, ועמד על כך שלדבריהם הכתוב חסר ודרוש השלמה, ולא יתכן לומר כך. אשר על כן ביאר הרמב"ן: "והנכון בעיני, כי אמרה אם כן יהיה לי, למה זה אנכי בעולם, הלואי אינני, שאמות או שלא הייתי". החזקוני ביאר בדרך דומה, והרחיב לשונו: "אם כן גדול צער העיבור למה זה אנכי קיימת בחיים נוח לי שאמות מיד ולא אסבול עוד צער הריון ולידה".

ביאור מיוחד מצאתי בדברי הספורנו, המדגיש את המילה "אנכי": "ותאמר אם כן אחרי שהדבר כן שמתרוצצין ויש לחוש שימות אחד מהם ואסתכן אני בלידה כמנהג בלידת עובר מת. למה זה אנכי. למה זה התאו קרובי שתהיה אני אם הזרע באמרים את היי לאלפי רבבה וכן בעלי שהתפלל עלי בזה". לפי דבריו המשפט אינו קטוע, ומובן במסגרת הפסוק עצמו.

אור החיים הקדוש מקשה על פירוש רש"י: "ופירושו ז"ל אין הדעת מסכמת עליו שתמאס הצדקת בהריונה לצד הצער, גם במה נחה דעתה באמור לה האלקים ב' גוים וגו' בזה לא יוסר צערה, ורבותינו ז"ל דרשו דרשות הרבה (עי' רש"י כא) אבל פשט הכתוב לא נודע. ר' חיים בן עטר מציע פירוש אחר: "אכן פשט הכתוב הוא ויתרצו לשון ריצון, פירוש היו נדחקים ביותר כשיעור שיהיו מתרוצצים ולא יתקיימו במעיה וזה יורה כי הריונה אינו מתקיים, ותאמר אם כן למה זה אנכי, פירוש "זה" מורה באצבע חוזר אל ההריון, למה אנכי הרה לריק יגעתי. ותלך לדרוש את ה' פירוש לבקש רחמים על קיום הריונה, ולדעת דבר הסובב הפסדים כי מן השמים לא יעשה נס לשקך שתפקד בדבר שאינו מתקיים, ולעולם לא הקפידה על צער ההריון כי הצדיקים יסבלו צער גדול בעולם הזה לתכלית טוב הנצח". ועיין בחידושי הגר"ז הלוי על התורה על אתר ותרווה צמאונך.

ונראה לרמוז בס"ד, בהקדים דברי המפרשים שרבקה נבחלה מההטרצצות כי חשבה שיש לה ילד אחד, ולא יכלה להשלים עם בן "כלאיים" שנמשך גם לעבודה זרה וגם לתורה, אך שקטה רוחה כששמעה שיש לה שני ילדים בבטנה, וכל אחד רץ למקום שנחשק אליו. כעת מובן למה הרציצה הסותרת לכאורה. ע"פ דברים אלו ניתן לומר שרבקה בדבריה כיוונה למתן תורה ואמרה "למה זה אנכי" - למה צריך את מתן תורה שתחילתו היתה במילת "אנכי". הרי זה יצור משונה שרוצה מצד אחד ללמוד תורה ועד מצד שני יאסד לבידה ירה מיה לא היה מריבה להשלים

פרטים, הארות, הערות או תגובות ניתן בערב לטלפון: 02-9919222

"יש לך סיגריה?"

העולם נחלק למעשנים וללא מעשנים. אך בכל זאת יש סוג שלישי, שמצד אחד מעשן, אך מצד שני לא רוצה להוציא כסף על סיגריות. וכאן התפתחה לה "מודה" חדשה, שאותם חברי החיים על חשבון חבריהם, כי הם לא קונים סיגריות, וכל פעם מבקשים ב"תמימות" מאדם אחר "יש לך סיגריה?" ידעו להם אותם אנשים שראשית הדבר לא ראוי כלל ועיקר, דבר שני, אותם נותנים לא טיפשים והם קולטים שאתה מנצל אותם, כך שתוספת הערכה לא תקבל מזה. בקיצור, למד עצמך לא לחיות על חשבון אחרים.

לעילוי נשמת

מרטיין ישראל בת זהרה ז"ל

שלמה בן ציפורה ז"ל

לרפואת

רבי מרדכי צמח בן מול

דורות בת מול

לזיווג הגון

פזית יסכה בת חוה דינה

מירב בת זהבה

יוסף בן רחל

ולהצלחת כל עם ישראל

אורחות צדיקים

רבי ישועה שבאבו ידיע זיין

כינויו: בעל שו"ת פרח שושן, מהר"י זיין.

מגדולי החכמים והפוסקים במצרים וארץ ישראל לפני כשלוש מאות שנה. נולד במצרים בסביבות שנת ת"ל (1670) לאביו ר' אברהם.

רבו המובהק: ר' אברהם הלוי (בעל שו"ת גינת ורדים, רבה של קהיר וראש רבני מצרים דורו). כמו כן למד תורה ומפי ר' יצחק אריפול ומפי ר' יוסף הלוי נזיר (בעל שו"ת מטה יוסף וחברו של ה"פרי חדש"). רבנו היה מקורב לרבים מגדולי הרבנים במצרים.

כבר בהיות רבנו בן שבע עשרה שנה כתב פסקים, והיה מרצה אותם לפני רבו בעל "גינת ורדים". רבנו נתגדל אצלו, ורבו היה משתבח בו מאוד. בשנת תס"א החל רבנו לדרוש ברבים בקהילת סיליינוס (סיציליה) במצרים. רבנו נתמנה גם לשמש כסופר ק"ק מצרים, וכשנתמנה לכהן כדיון התפטר ממשרת הסופר, מחשש נגיעת שוחד העלולה לצמוח מצירוף שני התפקידים הללו.

אחר פטירתו של ר' אברהם הלוי בשנת תע"ב, עלה על כסא ר' יוסף הלוי נזיר, ורבנו נשא את בתו לאשה. אחר פטירת חותנו עלה רבנו על כסא הרבנות בקהיר. רבנו שימש בהוראה ודיניות במצרים, ותשובות רבות משלו מצויות בספרי רבותיו וחכמי דורו. רבנו נודע כאחד מן הפוסקים המובהקים בדורו. היה בקי עצום בדינים ובספרי הפוסקים, וחלק מדיוניו בתורת רבו נכנסו לתוך שו"ת גינת ורדים. כרוחב בינתו וידיעותיו בתורה, כך גדול היה רבנו בעוה, והיה בעל מעשים ומפורסם בחסידות.

בערך בשנת תפ"ו עלה רבנו לארץ ישראל והתיישב בצפת. הוא מוזכר בין רבני הגליל העליון. בשנת תפ"ט דרש רבנו בצפת, ותיקן שבכל שבת ידרוש תלמיד חכם אחר.

מחכמי דורו עימם נשא ונתן: מחכמי ירושלים - הראשון לציון ר' אברהם יעצום (בעל שו"ת זרע אברהם), הראשון לציון ר' בנימין מעלי הכהן (ואחריו מלך ר' אליעזר נחום), ר' נסים חיים משה מזרחי (בעל שו"ת אדמת קודש), ר' יהודה עייאש (בעל שו"ת בית יהודה). **מחכמי מצרים** - ר' יעקב פראג'י מהמה (רבה של אלכסנדריה) וגיסו ר' שבתאי נאווי (רב בקהילת רשיד), ר' אברהם מונסון האחרון (בעל "תוצאות חיים").

מחיבוריו: שו"ת פרח שושן על ארבע חלקי שולחן ערוך. כל חלק נפרד ל"כללים" לפי נושאים, וכל כלל לסימנים (כולו דיונים בדברי רבו בשו"ת גינת ורדים); שו"ת שערי ישועה על חלק "אורח חיים" (רבנו החיד"א ראה את קובץ התשובות בשלמותו כשהיה על ארבעת חלקי שולחן ערוך). **נותרו בכתב יד** - שערי אורה דרשות; שערי תורה דרשים על סדר התורה לכל הצנאים לכבוד ארבעים מיוחדים.

רק חלק קטן מחיבוריו נדפס. "שערי ישועה" על חלק "יורה דעה" נמצא בכתב יד, ושני החלקים האחרונים כנראה אבדו. חלק מתשובותיו פזורים בספרי חכמי דורו ובקבצים שונים בכתב יד. פסקיו מובאים בספרי גדולי האחרונים המתייחסים אליהם בכבוד רב. כך למשל ר' חיים יוסף דוד אזולאי (החיד"א), ר' עקיבא איגר (בהגותו לשולחן ערוך), ר' יצחק צאלח (בעל שו"ת פנינת דקדק), מהר"א פללקליש (בעל שו"ת תשובה מאהבה), ר' אברהם פלאג'י (בעל שו"ת ויקרא אברהם, ובנו של ר' חיים פלאג'י, הרח"ף) ור' יוסף חיים מביגד (ה"בן איש חי").

נפטר בערך בשנת ת"ק (כבן 70), ומנוחתו כבוד בצפת.

שאלה: כמה שנים חיו שלושת האבות ביחד בעולם הזה? הוכח זאת מפסוקים!

חזון עובדיה - שבת א'

הלכות הדלקת נרות

סעיף א: יסודות הדין.

שאלה: האם הדלקת נרות בערב שבת רשות היא או חובה?
תשובה: הדלקת נרות לכבוד שבת חובה היא.

שאלה: האם גם גברים חייבים בהדלקת הנר?

תשובה: אחד אנשים ואחד נשים חייבים להיות בביתן נר דלוק בשבת.

שאלה: אדם שאין לו מה לאכול, האם חייב לשאול ל הפתחים כדי שיהיה לו עבור הדלקת הנר? ומה הטעם?

תשובה: חייב לשאול על הפתחים ולקחת שמן להדלקת נר שבת, שזה בכלל עונג שבת.

סעיף ב: נשים בהדלקת הנר.

שאלה: האם חיוב הנשים שווה לחיוב הגברים בהדלקת הנר? ומדוע?

תשובה: הנשים מצוות על הדלקת הנר יותר מאשר הגברים, לפי שהן מצויות בבתיים והן עסוקות במלאכת הבית.

שאלה: האם האישה רשאי להדליק את הנרות במקום אשתו? והאם האישה יכולה לעכב בעדו? ומה הטעם?

תשובה: אין האישה רשאי לחטוף את המצוה לאשתו, ויכולה האישה לעכב בעדו, כי עיקר המצוה מוטלת עליה.

שאלה: במה באה לידי ביטוי האחריות של הבעל בענין הדלקת הנרות?

תשובה: צריך האישה להזהיר את אשתו על ההדלקה, וצריך לומר לבני ביתו בערב שבת קודם שתחשך שידליקו את הנר.

שאלה: אשה יולדת, שאינה נמצאת בבית, האם הבעל צריך להדליק את הנר? ואם כן, האם צריך לברך?

תשובה: על הבעל לברך ולהדליק נרות שבת.

סעיף ג: ברכה על מצוות הדלקת הנר.

שאלה: מהו נוסח הברכה?

תשובה: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של שבת".

שאלה: האם מברכים קודם ההדלקה או אחרי ההדלקה?

תשובה: חייב לברך קודם ההדלקה, כדי שתהיה הברכה "עובר לעשייתן".

שאלה: אשה שנהגה כבר לברך אחר ההדלקה, האם צריכה לשנות מנהגה ולברך קודם ההדלקה? (בהערה ג)

תשובה: כן, צריכה לשנות מנהגה ולברך קודם ההדלקה.

שאלה: לסוברים שמקבלים אז שבת, כיצד ניתן לברך ואח"כ להדליק? (בהערה ג)

תשובה: גם לשיטתם אין קבלת השבת תלויה אלא אחר ההדלקה שכיב בה כבוד השבת.

שאלה: ומה עם כך שיש מנהג של כמה עדות לברך אחר הדלקת הנרות?

תשובה: מנהג בטעות הוא ולא נקרא שמו מנהג, ומצוה לפרסם הדבר, ולמנוע מכשול מנשים רבות שנכנסות באיסור ברכה לבטלה בעת קבלת שבת, ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.

גדולה וענוה במקום אחד

והיה עניו ובעל מעשים ומתנהג בחסידות... והיה הרב הנזכר בקי מאד בדינים ובספרי הפוסקים. ושמעתי שהרב הגדול מורנו שארנו כמה "ר ר' ישראל זאבי זלה"ה היה משבחו שעל הרוב בפסקיו מכוין אל האמת והלכה כמותו. [שם הגדולים חלק גדולים מערכת י אות שפה]

לשונות ענוה

זהו הנלע"ד להלכה אבל לא למעשה עד אשר יסכימו עמי מורי ורבותי הצעיל ישועה שבאבו ידיע זין.

[שו"ת גינת ורדים חלק או"ח כלל א סימן לג]

ומ"מ צ"ע למעשה כי כל מה שכתבתי בזה אינו אלא דרך משא ומתן כי מי אנכי להורות את הדרך אשר ילכו בה אם לא בהסכמת הרבנים המובהקים היושבים על כסא ההורא' ה' עליהם יחיו פי המדבר הצעיל ישועה שבאבו ידיע זין.

[שו"ת גינת ורדים חלק או"ח כלל א סימן לה]

זהו הנלע"ד ואדוני חכם כמלאך האלקים את אשר יבחר בו יקריב אליו ויורני ויאמר לי האמת אתי כי תורה היא וללמוד אני צריך ואל אמת ינחני בדרך אמת ויצילנו משגיאות ויראני מתורתו נפלאות אכיל"ר כה מעתיר ומתחנן הצעיר ישועה שבאבו ידיע זין.

[שו"ת גינת ורדים חלק או"ח כלל ג סימן כג]

זהו הנלע"ד דרך משא ומתן, ואדוני חכם כמלאך אלקים יורני איזה דרך ישכון אור, ושלוס כסא תורתו ירום ונשא וגבה כנפשו החכמה גם חסידה, וכנפש מעתיר ומתחנן, הצעיר ישועה שבאבו ידיע זין.

[שו"ת פרח שושן חלק או"ח כלל א סימן ה]

ומתלמידי יותר מכולם

ובמקום גדולתו מצאנו ענוותנותו כי ממרום קדשו השיגה להביא בספרי הנזכרים מה שלמדתי לפניו... גם אנכי ידעי ערכי עלי במה נחשב הוא ושפל מצבי... כי מרוב ענוותנותו כי היה פוקד עלי לאמר הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשים לדעתי ואם יש בהם איזה שגיאה בידי איישרנה ולבלתי סור מן המצוה כך הייתי עושה והיה כותבו בתוך פסקיו, ולפעמים הייתי כותב על הספר ובדיו על דבריו ומפני היראה והכבוד לא הייתי מראה לו, ואפשר דאי הוה חמי ליה הוה מיהדר ביה...

[הקדמת "שערי ישועה"]

ובמקום גדולתו מצאנו ענוותנותו כי ממרום קדשו השיגה להביא בספרי הנזכרים מה שלמדתי לפניו... כי מנעורי גדלני כאב ובהיותי בן י"ז שנה הנחני בדרך אמת יעיר לי אוזן להבין ולהורות את החוקים ואת התורות ובאשר יצקתי מים על ידיו הביאני בתוך חיבורי מכתב פתוח. ואבא היום אל העין אל גינת ורדים ירדתי לראות באיבי הנחל...

ואחשבה בלבי אם אין אני לי מי לי לדרוש ולחקור עד מקום שידי מגעת להשיב חורפי דבר כי הגם ידעתי אני ידעתי תכלית חסרוני ושפלותי נגד מעלת הרב וגדולתו... גם אנכי ידעתי ערכי עלי במה נחשב הוא ושפל מצבי הגיע לארץ... אך אמינא הכתוב קבעו עלי חובה מטעם המלך הרב הנזכר כי מרוב ענוותנותו כי היה פוקד עלי לאמר הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי ואם יש בהם איזה שגיאה בידי איישרנה ולבלתי סור מן המצוה כך הייתי עושה והיה כותבו בתוך פסקיו. ולפעמים הייתי כותב על הספר ובדיו על דבריו ומפני היראה והכבוד לא הייתי מראה לו, ואפשר דאי הוה חמי ליה הוה מיהדר ביה...

ובשעה שנתבקש בישיבה של מעלה מרוב ענוותנותו ההוא אמר למור חמי הרב בעל "מטה יוסף" זצוק"ל שיעבור על כל כתביו לחקרו ולדורשו כאדם העושה בשלו ככתוב בהקדמתו לספר הנזכר, ובכן ירדתי ברשות לחצר גינת ביתן המלך להעתיק כל הכתוב אצלי על דבריו ולעצמי אני מציל...

ואני טרם אכלה לדבר חלוני היא לפני המעיינים שיגע חיבורי זה לידם שאל יסמכו על שיקול דעתי והכרעתי כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי ובפרט במקום שהרב המחבר חולק עלי כי אין הלכה כתלמיד בפני הרב עד אשר בדעתם הרחבה יבררו וילבנו הדברים כשגל לבן ואם יסכימו לדברי אז אהיה סניף לסברתם ולשיקול דעתם ויבא שחרם כפול מן השמים במנה אחת אפים...

[הקדמת פרח שושן]

תורת ה"חז"ל"א'

המשכים לעסוק בתורה ילבש כראוי, ויכון לקראת אלהיו, וטוב שיקום מעומדג. וקימת חצות היא העולה להכניע היצר הרע, וז"ש רז"ל הבא להרגך השכם להורגו. מז"ה מהר"א אזולאי הנז', בהגהותיו על הלבוש, בכתיבת יד [ברכי יוסף אורח חיים סימן א ס"ק ב]